Ringwerk in Nederland de komende 40 jaar

Maarten Verrips

Hoe het was en hoe het is

Toen ik 17 jaar geleden bij het ringwerk betrokken raakte werd ik assistent van de heer De Beer, één van de (toen al) laatste ringers die een vergunning bezat om alles overal te ringen, mits daar toestemming van de grondeigenaar voor was. Dat waren nog eens tijden. Nu ben ik verbonden aan een ringgroep die maar op één plaats mag opereren en zojuist van de terreinbeheerder te horen heeft gekregen dat voor ongeveer driekwart van de activiteiten die daar de laatste jaren zijn ontplooid, een onderzoeksplan nodig is "waar we als terreinbeheerder wat mee kunnen" en anders mag je niet meer. Staat ons dit allemaal te wachten?

Ja, zal men bij het Vogeltrekstation direct zeggen, roepen we niet al jaren op de ringersdag dat de ringers rekening moeten houden met veranderingen die ook hun vergunning raken? Aspirant ringers en vergunninghouders die om wijziging verzochten zullen ook niet verbaasd zijn want iedereen kreeg de laatste jaren te horen: geen onderzoeksplan, geen vergunning.

Ook zonder al dit wettelijk geharrewar is duidelijk dat zich de laatste jaren ingrijpende veranderingen hebben voorgedaan in de manier waarop het ringonderzoek wordt uitgevoerd. Zetten we vroeger de lokvogels op de slag en de mistnetten 's morgens op een kansrijke locatie om vervolgens lijdzaam af te wachten wat wilde landen c.q. erin vloog, tegenwoordig staan de netten dag en nacht tussen de geluidsapparatuur en worden vangsten gemaakt die amper 10 jaar geleden voor onmogelijk werden gehouden.

En dan is er tenslotte nog die dekselse ringcentrale, die zo zwaar onderbemenst is, met de invoering van de geautomatiseerde verwerking van de ringlijsten eerder meer dan minder

tijd aan administratie kwijt lijkt te zijn (hoe bestaat het) en naar de ringers toe soms een houding lijkt aan te nemen van "niet vragen, niet bellen, niet schrijven, niét mailen, niet zeuren". Ik kijk dan ook wel uit de laatste jaren. Hoe moet dat nou toch verder?

Dit lijken mij mooie uitgangspunten voor een beschouwing over de vraag hoe het de komende jaren verder kan en moet met het ringwerk.

Hoe het kan

Technisch is er de komende veertig jaar nog veel mogelijk. Misschien zien we ooit eens de introductie van merktekens die het mogelijk maken om, beter dan met de huidige alternatieven voor de aluminium ring, controles mogelijk te maken. Wat dacht u bijvoorbeeld van een ring met een soort streepjescode, af te lezen door een scanner die het signaal al opvangt als u eenvoudig door uw vangterrein wandelt? Ook de vogelvangst kan zich nog sterk ontwikkelen. De kennis van geluid en gedrag zal alleen maar verder toenemen, de techniek staat voor niets en het enthousiasme van de ringers kent geen grenzen.

Bij het Vogeltrekstation schudt men nu het hoofd, want we weten toch dat er wat gaat veranderen? De nieuwe Flora- en faunawet, weet je nog wel? Ik heb die wet er maar eens op nageslagen en wat mij vooral opviel is dat er over de voorwaarden waaronder ontheffing van het verbod beschermde vogels te vangen, geen woord in de wet te vinden is. Het woord onderzoeksplan komt er niet in voor, enig artikel op grond waarvan alle bangmakerij van de laatste jaren gerechtvaardigd is kan ik ook niet vinden. Wel in de Wet op de dierproeven en daarop berustende uitvoeringsbesluiten, maar ik betwijfel sterk of de wetgever het ringen van vogels op het oog had bij het maken van deze wet. Is daar een rechterlijke uitspraak over?

Dit alles laat onverlet dat het doen en laten van de ringers in de toekomst onderworpen zal zijn aan wat de wet toestaat. Zolang de ringer kan verantwoorden hoe en waarom hij te werk gaat ben ik van mening dat de wetgever hem

de nodige speelruimte moet laten. Dat laatste heb ik echter niet in de hand, en u trouwens ook niet! En daarmee kom ik vanzelf op een belangrijkere kwestie.

Hoe het moet

Hierboven had ik het over de verantwoording van de ringer. Die hebben we niet alleen naar de wetgever maar ook naar de publieke opinie. Met de publieke opinie kun je nog meer te stellen hebben dan met de wetgever, daar weten ze bij VRS Meijendel over mee te praten. Om beiden aan onze kant te houden moet ringonderzoek naar mijn mening kwalitatief goed worden uitgevoerd, regelmatig leiden tot uitwerking van alle verzamelde gegevens (niet alleen de terugmeldingen) tot conclusies waar wetenschap, natuurbeheer en natuurbescherming iets mee kunnen. Of korter geformuleerd: het ringwerk moet leiden tot gegevens waar vraag naar is. Afhankelijk van de kwaliteit van de beschikbare gegevens zal deze vraag vanuit wetenschappelijke- of natuurbeschermingskringen kunnen toenemen, want momenteel laat die te wensen over. En waar er wel gericht vraag is naar ringgegevens wordt menige ringer geconfronteerd met een weigering tot ringvergunning!

Ik weet het, het klinkt allemaal erg ambitieus en er zijn maar weinig ringers die opgeleid zijn in methoden van onderzoek. Medewerking vanuit wetenschappelijke kring (er bestaat bijvoorbeeld een Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen) is daarom vanzelfsprekend nodig, maar eigen initiatief van ringers ook. Samenwerking tussen alle betrokkenen is daarbij het sleutelbegrip.

De ringcentrale dient als eerste duidelijkheid te geven over hoe gegevens worden verzameld. Er kan nu nog te veel naar eigen goeddunken worden gehandeld. Voorbeeld: er circuleren twee, door het VT uitgegeven handkenmerkenboekjes (Speek & Speek 1994 en het vertaalde werkje van Jenni & Winkler 1999) die elkaar op allerlei punten tegenspreken. Uit de praktijk weet ik dat veel ringers nog weer andere, deels zelf geformuleerde determinatie-

kenmerken gebruiken. Welke bron welke ringer wanneer gebruikt wordt niet geregistreerd. Wat moet je als onderzoeker dan met de gegevens uit de databank? Standaardiseer het verzamelen van die gegevens dus.

In het verlengde hiervan dient de certificeringsregeling te worden verbeterd. Het huidige systeem vereist in feite niet meer dan het deelnemen aan (niet: slagen voor) een certificeringsochtend. De beoordelaar op zo'n ochtend is meestal zelf ringer, die op voor buitenstaanders onduidelijke gronden als instructeur wordt aangezocht en daarmee direct vrijstelling van zijn eigen bijscholingsplicht verwerft. Criteria waaraan de deelnemers getoetst worden zijn al net zo onduidelijk.

Deze twee voorbeelden gaan over wat de ringcentrale van de ringer mag verwachten, maar ook andersom droom ik van verbetering. Een instituut dat bestaat bij de gratie van de input van gegevens door vrijwilligers moet ervoor waken dat de motivatie van die vrijwilligers niet onbeperkt wordt gefnuikt. Ringers vinden het leuk om mooie resultaten te boeken en leuke dingen te doen met hun vergunning. Zo lang die dingen niet aantoonbaar nutteloos zijn, geen aantoonbare schade aan de te ringen vogels aanrichten en op andere vlakken dan die de ringcentrale als eerste bestrijkt zinvol zijn (educatie bijvoorbeeld) moet het ontbreken van een onderzoeksplan van de ringer niet op voorhand reden zijn om nee te zeggen. Zeker als het verzoek tot ringen van belanghebbende derden komt.

Ook als een ringer wetenschappelijke ondersteuning van de ringcentrale nodig heeft moet die gewoon gevraagd kunnen worden. Het lijkt nu nog te vaak alsof men in Heteren precies weet hoe het niet moet, maar niet hoe het dan wel moet. De meeste ringers hebben nu eenmaal geen wetenschappelijke scholing. Wat ligt er dus meer voor de hand dat zij op dit punt de nodige ruggensteun krijgen van hetzelfde wetenschappelijke instituut waarvoor zij hun gegevens verzamelen?

Tussen ringers onderling is het naar mijn mening nodig dat er meer informatie wordt uitgewisseld. Nog teveel komt het voor dat zij hun eigen methoden, resultaten en conclusies afschermen voor hun collega's. Het lijkt er soms op dat ze, als echte onderzoekers, exclusiviteit claimen op hun onderzoeksgegevens. Wees echter nooit te beroerd om collega-ringers die hun resultaten willen vergelijken met die van u, van de nodige informatie te voorzien. Dat geeft ook uw resultaten extra waarde. Dit moet zwaarder wegen dan het feit dat geen ringer zo veel exemplaren van soort X of Y weet te ringen als u. Amateur-onderzoekers als u en ik moeten het slechte voorbeeld dat professionals op dit gebied vaak geven, vooral niet volgen.

Ringen is leuk, waardevol, onmisbaar en zeker niet slecht voor de natuur. Laten we er met zijn allen alles aan doen dat het de komende veertig jaar zo blijft.
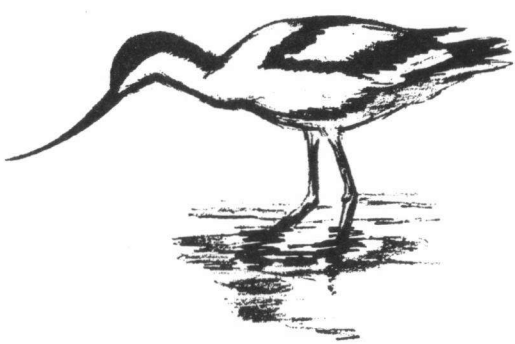
Maarten Verrips